Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnalle

Eila Eerola, työkykyneuvoja, Maatalousyrittäjien eläkelaitos

Viite **Lausuntopyyntö asiaan O 19/2025**

Maa- ja metsätalousvaliokunta on pyytänyt kirjallista lausuntoa liittyen maa- ja metsätalousvaliokunnassa vireillä olevaan omaan asiaan koskien ruoantuotannon huoltovarmuutta erityisesti alkutuotannon ja maatilojen nykytilan ja tulevaisuudennäkymien kannalta

Maatalousyrittäjin eläkelaitos (Mela) kiittää mahdollisuudesta lausua yllä mainittuun asiaan. Mela on vuodesta 2017 lukien toimeenpannut maatalousyrittäjien jaksamisen tueksi Välitä viljelijästä projektia ja vuoden 2025 alusta maatalousyrittäjien varhaisen tuen palveluja. Osana edellä mainittuja palveluita Mela on tarjonnut valtakunnallisen työkykyneuvojien verkoston maatalousyrittäjien työssä jaksamisen tukemiseksi.

Työkykyneuvojien mukaan maatalousyrittäjiä kuormittavat erityisesti kannattavuuteen liittyvät haasteet, jotka ovat vaikuttaneet myös maatalousyrittäjien jaksamiseen. Yrittäjien jaksamisen tukeminen on ensiarvoisen tärkeää huoltovarmuuden näkökulmasta, mutta työkykyneuvojien havainnon mukaan jaksamista tukevat toimenpiteet eivät käytännössä usein yksinään riitä, jos heikko kannattavuus on juurisyy.

Kannattavuusongelmat ovat olleet myös yksi keskeisin syy maatalousyrittäjien määrän selvään vähenemiseen. Kannattavuuteen ovat vaikuttaneet muun muassa tuotantopanosten kallistuminen, tuotteista maksettava matala hinta ja vaihtelevat markkinat. Työkykyneuvojien työssä myös polarisaatio itäisen ja läntisen maatalous-Suomen välillä on nähtävissä selvästi; erityisesti Itä-Suomessa on nähtävissä maatalousyrittäjien näköalattomuus ja tilojen lopettamisvauhti on kiihtynyt. Havaittavissa on ollut myös se, että mikäli esimerkiksi kotieläintuottaja lopettaa tilanpidon, tälle toiminnalle ei pääsääntöisesti tule korvaavaa yrittäjää.

Työkykyneuvojien työssä on havaittu, että maataloustukien maksatusten viivästykset ovat lisänneet yrittäjien kuormitusta merkittävästi. Maatalousyrittäjien jaksamisen ja maatilojen riskienhallinnan kannalta olisi tärkeää, että maataloushallinnon myöntämät maataloustuet maksettaisiin etukäteen ilmoitetussa aikataulussa. Samoin heidän työssään on tullut esille se, että maataloustuotteista maksettu nykyistä parempi hinta parantaisi parhaiten heidän tilannettaan. Kannattavuutta edistävät toimenpiteet olisivat työkykyneuvojien havaintojen mukaan tärkein instrumentti parantaa kotimaista ruokaturvaa.

Kannattavuusongelmien lisäksi kuormitusta aiheuttaa suuri hallinnollinen taakka, toimintaympäristön ennakoimattomuus ja syyllistävä yhteiskunnallinen keskustelu. Sukupolven- tai omistajavaihdoksia tehdään huomattavasti vähemmän ja

maatalousyrittäjien keski-ikä on noussut. Ikääntyminen nostaa työkyky- ja tapaturmariskiä merkittävästi, mikä on ongelmallista, sillä maatalousyrittäjillä työkyvyttömyysalkavuus on tavanomaista suurempi ja maatalous on myös erityisen tapaturma-altis elinkeino.

Maatilojen väheneminen yhä harvempien maatalousyrittäjien käsiin nostaa myös alan haavoittuvuutta. Harventuva kotieläintilojen verkosto aiheuttaa myös käytännön ongelmia lomituspalveluiden järjestämiselle. Lomitus on keskeinen kotieläinyrittäjien työssä jaksamista edistävä palvelu, jonka toimintaedellytyksistä on tärkeää huolehtia. Yrittäjien määrän vähetessä ja kylien autioituessa mahdollisuudet tilojen väliseen yhteistyöhön vähenevät. Yhteistyö olisi kuitenkin tärkeää huoltovarmuuden kannalta, koska maataloustyön sitovuus ja pitkät työpäivät yhdistettynä työn usein yksinäiseen luonteeseen voivat johtaa myös erakoitumiseen, jolloin yrittäjän ongelmat eskaloituvat helposti. Yrittäjien keskinäinen yhteistyö vähentäisi psykososiaalisia riskejä selvästi.

MAATALOUSYRITTÄJIEN ELÄKELAITOS

Päivi Wallin Pirjo Saari